

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΤΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ ΣΤΟ ΕΡΓΟ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΛΚΥΣΗΣ ΕΘΕΛΟΝΤΩΝ ΑΙΜΟΔΟΤΩΝ

Μαίρη Χαραλάμπους

Κοινωνική Λειτουργός, Καθηγήτρια εφαρμογών
Τμήμα Κοιν. Εργασίας, Τ.Ε.Ι. Πάτρας

Στο άρθρο αυτό επιχειρείται μια πρώτη θεώρηση των δυνατοτήτων, των τρόπων και των μέσων που η επιστήμη της κοινωνικής εργασίας μπορεί να παρέχει σε κάθε οργανωμένη προσπάθεια που στοχεύει στη διάδοση της ιδέας της εθελοντικής αιμοδοσίας, στην προσέλκυση εθελοντών αιμοδοτών αλλά και στη διατήρησή τους.

Βασίζεται κυρίως στην παρουσίαση των λειτουργικών χαρακτηριστικών της επιστήμης, που μπορούν να αξιοποιηθούν στο παραπάνω έργο, και αντλεί εμπειρία από τα προγράμματα εκπαίδευσης στελεχών για την προσέλκυση εθελοντών αιμοδοτών, που οργανώθηκαν από το Περιφερειακό Πανεπιστημιακό Γενικό Νοσοκομείο Πατρών Κέντρο Αιμοδοσίας - σε τέσσερις διαφορετικούς κύκλους μαθημάτων. Σε αυτά ο κοινωνικός προσανατολισμός της κοινωνικής εργασίας - οι αξίες και οι αρχές της - η μεθοδολογία και η πρακτική της αποτέλεσαν ένα σημαντικό μέρος του περιεχομένου του προγράμματος τόσο σε επίπεδο θεωρίας όσο και εφαρμογών.

Η ανάγκη για την ανάπτυξη της εθελοντικής αιμοδοσίας καταδεικνύεται σε προηγούμενο άρθρο του παρόντος από τον Κ. Αυγερίδη.

Αναγνωρίζοντας αυτή την ανάγκη είναι απαραίτητο να σκεφθούμε και να προσδιορίσουμε τον τρόπο με τον οποίο το μήνυμα αυτό θα μπορούσε να κατευθυνθεί, έτσι ώστε να προκαλέσει τη συνειδητά θετική και έμπρακτη ανταπόκριση των ανθρώπων.

Όταν μιλάμε για την ανάπτυξη της εθελοντικής αιμοδοσίας είναι σημαντικό να δούμε την ανάγκη για διαμόρφωση “Αιμοδοσιακής Συνείδησης” όπως παρουσιάζεται από την Τζ. Πιπαδάκη (1989).

Βέβαια στις μέρες μας ο εθελοντισμός έχοντας περάσει διάφορα εξελικτικά στάδια διαφαίνεται να λειτουργεί όλο και πιο πολύ αν πάρουμε υπόψη μας ορισμένες πρωτοβουλίες - σαν αποτέλεσμα αυθόρμητης αντίδρασης των ανθρώπων να βρουν μέσα συμμετοχής στην πολύπλοκη αστική ζωή και

με κίνητρα την αντίσταση στον οικονομισμό και την προσοχή που δίνεται στην ποιότητα ζωής (UNESCO, 1970) και (Π. Μπιτσαράκης 1987).

Αλλά για να βρει έδαφος η προσπάθεια διαμόρφωσης “αιμοδοσιακής συνείδησης” σε μια κοινωνία που εξακολουθεί να είναι απρόσωπη και μαζική χρειάζεται να ακολουθηθεί μια οργανωμένη και μεθοδολογική προσέγγιση, όχι μόνο ορθολογική αλλά που θα διακρίνεται από βασικές ανθρώπινες αξίες και αρχές. Εδώ είναι που βλέπουμε τη συμβολή της κοινωνικής εργασίας.

Ας εξετάσουμε αρχικά αυτό που δικαιολογεί και υπαγορεύει την εμπλοκή της κοινωνικής εργασίας στην όλη προσπάθεια:

Η κοινωνική εργασία μέσα από την επαγγελματική της δραστηριότητα και ευθύνη σε μια ποικιλία οργανώσεων, μπορεί να φαίνεται ότι έχει διάφορους ή και ανόμοιους σκοπούς. Όμως ο κεντρικός και ξεχωριστός σκοπός της είναι η δυνατότητα να παρέχει τα μέσα και τις ευκαιρίες μέσω των οποίων οι άνθρωποι μπορούν ενεργώντας ποικιλότροπα (μέσω επεξεργασίας, αναζήτησης εναλλακτικών λύσεων, αγώνα, οργάνωσης κ.ά.) να ξεπεράσουν συνθήκες, που παρεμβαίνουν στην παραγωγική κοινωνική ζωή τους. Αυτός ο σκοπός είναι σε συμφωνία και σε ανταπόκριση με τις ατομικές ανάγκες, μέσα, σκοπούς, εμπειρίες, που εκφράζονται είτε από μεμονωμένα άτομα ή συλλογικά (ομάδες, κοινότητες). (H. Godlstein 1973).

Η επίτευξη του επαγγελματικού στόχου σημειώνεται σ’ εκείνες τις αλλαγές που συμβαίνουν στη συμπεριφορά των ανθρώπων και στον τρόπο, που αυτή η συμπεριφορά εκδηλώνεται σε κοινωνικά και αλληλεπιδρώντα περιβάλλοντα.

Η κοινωνική εργασία μπορεί να εκληφθεί σαν μια έκφραση αναγνώρισης και ενασχόλησης της κοινωνίας με τις συνθήκες εκείνες που αντιστρατεύονται ωφέλιμους τύπους κοινωνικής ζωής για τα μέλη της: Οι υπηρεσίες του επαγγέλματος κατά συνέπεια δεν περιορίζονται μόνο σε όσους εκούσια ζητήσουν να τις χρησιμοποιήσουν. Σε αντίθεση ο επαγγελματικός σκοπός μπορεί να περιλαμβάνει αυτοκινούμενες προσπάθειες προκειμένου να διαπιστωθούν και να τροποποιηθούν οι συνθήκες εκείνες που δεν βοηθούν τους ανθρώπους στην κοινωνική τους ζωή.

Η θέση της κοινωνικής εργασίας στην προσπάθεια ανάπτυξης της εθελοντικής αιμοδοσίας θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι άπτεται των επαγγελματικών της σκοπών δεδομένου ότι πηγάζει από την ιδιαίτερη εγκυρότητα των γνώσεων για το κοινωνικό πλαίσιο, τη σημασία της ανθρώπινης ύπαρξης και τις απαιτήσεις που “προβάλλονται” από την οργάνωση και την κοινωνία.

Με ποιούς τρόπους η κοινωνική εργασία μπορεί να συντελέσει στην ανάπτυξη της εθελοντικής αιμοδοσίας θα εξεταστεί στη συνέχεια.

Για να γίνει αντιληπτή από τους ανθρώπους η ανάγκη για εθελοντική αιμοδοσία υπονοείται ότι είναι απαραίτητο να επικοινωνήσουμε, με την ακριβή έννοια της λέξης, μαζί τους. Αυτό συνεπάγεται την ανάγκη να τους γνωρίσουμε και να εμβαθύνουμε στους τρόπους της ατομικής και συλλογικής συμπεριφοράς τους. Για την προσέλκυση εθελοντών αιμοδοτών η επαγγελματική ειδικότητα της κοινωνικής εργασίας έγκειτα στην ικανότητά της υπεύθυνα και με γνώση να εισέλθει και να γίνει μέρος σ’ ένα πολύπλοκο σύστημα αλληλεπίδρασης, να προκαλέσει αλλαγές στους υπάρχοντες τρόπους γνώσης και συμπεριφοράς. Αυτό προσδιορίζει και την έννοια της κοινωνικής παρέμβασης (H. Goldstein, 1973). Χωρίς υπερβολές η κοινωνική εργασία εισέρχεται σ’ ένα σύστημα με τέτοιο

τρόπο που συνειδητά αλλάζει την προηγούμενη κατάστασή του και ισορροπία για να επιτύχει συγκεκριμένους στόχους. Κατά συνέπεια οι παρεμβάσεις έχουν να κάνουν πρωταρχικά με ανθρώπινη αλληλεπίδραση και είναι κυρίως κοινωνικές στη φύση τους σε διάκριση από τις τεχνολογικές ή φυσικές.

Η σημασία αυτού βρίσκεται στο γεγονός ότι ο επαγγελματίας παρεμβαίνοντας σε μια κοινωνική ομάδα γίνεται ένα μέλος κλειδί για το σύστημα. Η παρουσία του είναι μιά δύναμη που αλλάζει τη σύνθεση του συστήματος.

Η έκταση στην οποία το σύστημα είναι υποκείμενο σε αλλαγές, αντιστοιχεί στην έκταση που ο επαγγελματίας αναγνωρίζεται και γίνεται μέρος του συστήματος.

Η κοινωνική παρέμβαση μπορεί να πάρει διάφορους τύπους. Όμως όλες οι παρεμβάσεις - αυτό είναι βασικό στην άσκηση της κοινωνικής εργασίας - πρέπει να διέπονται από τρεις πρωταρχικές αξίες όπως επισημαίνει η Z.T. Butryn (1988): Η πρώτη είναι αυτή του σεβασμού προς το άτομο ο οποίος (σεβασμός) οφείλεται στο καθένα απλά επειδή είναι άνθρωπος και είναι ανεξάρτητος από τις πράξεις του και τη συμπεριφορά του. Η δεύτερη αφορά την πεποίθηση ότι κάθε άνθρωπος είναι μια μοναδική οντότητα και η αυτοπραγμάτωσή του σχετίζεται με άλλους ανθρώπους και η τρίτη σχετίζεται με την αναγνώριση της ικανότητας του ανθρώπου για αλλαγή, ανάπτυξη και πρόοδο.

Η διάδοση της ιδέας της εθελοντικής αιμοδοσίας εμπεριέχει την προώθηση και γνώση νέων τρόπων συμπεριφοράς. Η πρακτική της κοινωνικής εργασίας έχει σκοπό να παρέχει ένα πλαίσιο στο οποίο οι δυνατότητες βελτιωμένης κοινωνικής διεργασίας μάθησης μπορούν να μεγεθυνθούν. Η μάθηση και η γνώση νέων τρόπων συμπεριφοράς είναι που ετοιμάζουν τα σχετιζόμενα πρόσωπα για πιο αποτελεσματική λειτουργικότητα.

Η κοινωνική εργασία επισημαίνει ότι όλες οι ανθρώπινες σχέσεις είναι ως ένα βαθμό εμπειρίες μάθησης. Δίνουν τη δυνατότητα επέκτασης, εμβάθυνσης, συνειδητοποίησης του εαυτού και των άλλων (H. Goldstein 1973). Αυτό είναι αξιοποιήσιμο από τον επαγγελματία που αναλαμβάνει τον ρόλο του προσελκυστή εθελοντών αιμοδοτών. Η επαγγελματική σχέση διαφέρει σημαντικά από άλλες ανθρώπινες σχέσεις στο ότι επιλεκτικά παρέχει εκείνες τις συνθήκες, οι οποίες μπορούν να διευκολύνουν τους πιο παραγωγικούς τύπους μάθησης για λογαριασμό του ανθρώπου.

Η εμπειρία μάθησης σε ότι σχετίζεται με την εθελοντική αιμοδοσία μπορεί να λάβει χώρα σε πολλά επίπεδα, ταυτόχρονα και άσχετα από τον αριθμό των εμπλεκομένων και τη συχνότητα των επαφών. Εκείνο που συντελείται μέσα από την εμπειρία είναι η αύξηση της γνώσης και η νέα αντίληψη για τον εαυτό και τους άλλους για τη συμπεριφορά και το περιβάλλον.

Η προσέλκυση των ανθρώπων στην εθελοντική αιμοδοσία όπως νωρίτερα έχει αναφερθεί χρειάζεται για να είναι αποδοτική μια δομημένη μορφή προσεγγίσεων. Η κοινωνική εργασία διαθέτει μια πλούσια γνώση των τρόπων, που μπορούν να αξιοποιηθούν για την επιτυχία του στόχου. Έχει σαν επάγγελμα μια μεθοδολογία που μπορεί να συντελέσει στη συγκεκριμένη προσπάθεια.

Πιο πρακτικά: Ο επαγγελματίας - στο ρόλο του προσελκυστή εθελοντών αιμοδοτών - έχει υπόψη του ότι σε κάθε του κίνηση, ενέργεια, που απευθύνεται στους ανθρώπους πρέπει:

1) να δώσει σκοπιμότητα - το άμεσο ή το μακροπρόθεσμο σχέδιο ή στόχος συνδέεται με ειδικό αποτέλεσμα 2) να αξιοποιήσει γνώσεις - εκείνες τις γνώσεις και τις πληροφορίες που είναι αναγκαίες για την εκπλήρωση του σκοπού 3) να αναπτύξει στρατηγική - τα μέσα με τα οποία οι σκοποί

πραγματοποιούνται 4) να δώσει σημασία στις διαπροσωπικές σχέσεις - η σταθερή συνειδητή γνώση της ανθρώπινης σύνδεσης η οποία επηρεάζει και επηρεάζεται από τη διεργασία της παρέμβασης. Επιπλέον η Κοινωνική Εργασία έχει στη διάθεσή του επαγγελματία ειδικές δεξιότητες που εξυπηρετούν την εφαρμογή των γνώσεων και του δίνουν την ικανότητα να χειριστεί ποικίλες καταστάσεις.

Ενδεικτικά παρουσιάζονται μερικές από αυτές (τις τεχνικές) κάτω από γενικούς τίτλους που μας δίνουν οι B. Holmes και R. Bryant (1977) και που βρίσκουν εφαρμογή στο έργο της προσέλκυσης εθελοντών αιμοδοτών. Μιλάμε για:

α) Δεξιότητες εμπλοκής: π.χ. ικανότητα δημιουργίας επαγγελματικών σχέσεων με προσωπικό οργανώσεων, κατοίκους, τοπικούς ηγέτες, αλλά και ικανότητας να λειτουργεί κάποιος σε καταστάσεις αδόμητες, συχνά χαοτικές, ή ικανότητες χρήσης του εαυτού και της αυτεπίγνωσης.

β) Οργανωτικές δεξιότητες: π.χ. εργασία με επιτροπές διοργάνωσης δημοσίων εκδηλώσεων.

γ) Δεξιότητες σχεδιασμού και πολιτικής: π.χ. ανάλυσης θεμάτων και προβλημάτων, ικανότητα γενίκευσης από το ειδικό, αξιολόγησης της γενομένης εργασίας.

δ) Δεξιότητες δράσης: π.χ. ικανότητα για εργασία προς ειδικούς σκοπούς, ικανότητα λήψης αποφάσεων όταν όλες οι σχετικές πληροφορίες δεν είναι διαθέσιμες.

ε) Δεξιότητες επικοινωνίας: π.χ. επικοινωνίας με άλλους με γραπτό ή προφορικό λόγο, ικανότητα προσαρμογής των τρόπων επικοινωνίας και συμπεριφοράς σύμφωνα με διαφορετικό περιεχόμενο καταστάσεων.

στ) Πολιτικές δεξιότητες: π.χ. ικανότητα θεώρησης τοπικών πρωτοβουλιών μέσα στο ευρύτερο κοινωνικο-οικονομικό πλαίσιο αναφοράς, κοινωνιολογικής κατανόησης των πολιτικών αποφάσεων, ικανότητα να εργάζεται σ' ένα πολιτικό πλαίσιο.

Προαναφέρθηκε ότι η Εθελοντική Αιμοδοσία για να περάσει στους ανθρώπους σαν ιδέα και να εκδηλωθεί η ανταπόκριση σ' αυτή με πράξη έχει να κάνει με τη διεργασία μάθησης.

Τα μέσα με τα οποία η μάθηση μπορεί να διευκολυνθεί μπορεί να είναι ποικίλα. Στην κοινωνική εργασία περιλαμβάνονται: κοινωνικές παρεμβάσεις που είναι σκόπιμες και άμεσες συνέπειες επαγγελματικής κρίσης. Έμμεσες παρεμβάσεις που γίνονται μέσω της βοηθητικής σχέσης, της οργάνωσης, της συμπεριφοράς και των ιδιοτήτων του επαγγελματία, καθώς και αναπάντεχες ευκαιρίες που είναι τυπικές στις ανθρώπινες εμπειρίες. Οι παρακάτω είναι διευκρινήσεις περισσότερο άμεσων τύπων παρέμβασης (H. Goldstein σελ. 9) που επιλεκτικά παρατίθενται για να δώσουν μια ακόμη διάσταση των μέσων που η κοινωνική εργασία μπορεί να δώσει στο έργο της προσέλκυσης εθελοντών αιμοδοτών. Μιλάμε λοιπόν για τύπους παρέμβασης που μπορεί να είναι:

1. Διδακτικές πράξεις (εκπαιδευτικές) - που συνίσταται στην παροχή πληροφοριών, οδηγιών, ερμηνειών που απαιτούνται για να καλυφθούν τα κενά που παρεμποδίζουν την αντίληψη.

2. Καθοδήγηση και κατεύθυνση - επαγγελματική πράξη που βοηθά στην επίλυση της σύγκρουσης που συμβαίνει όταν δύο εναλλακτικοί τρόποι δράσης (ή περισσότεροι) αντιμετωπίζονται και πρέπει να επιλεγεί μια πορεία.

3. Δοκιμή στη σκέψη και τη δράση - η ευκαιρία και η ασφάλεια μέσα στην οποία τα στοιχεία μπορούν να συλλογιστούν και να ενεργήσουν.

4. Παρατήρηση - εφόσον η σχέση είναι από μόνη της μια κοινωνική εμπειρία είναι παρούσα η ευκαιρία, για τα άτομα να αντιλήσονται νέοι γνώση μέσα από τον τρόπο της ανθρώπινης αλληλεπίδρασης.

5. Εμπειρικές συνθήκες - ομοίς με τον παραπάνω τρόπο μάθησης αυτές προκύπτουν από την ενεργή συμμετοχή στη διεργασία - μάθηση μέσω πράξης με ποικίλους κοινωνικούς τρόπους.

Ως εδώ έχουμε δει ως ένα βαθμό πως η κοινωνική εργασία μέσα από τα λειτουργικά της χαρακτηριστικά που απορρέουν από τη φιλοσοφία, τις θέσεις της, τους επαγγελματικούς της σκοπούς, που πηγάζουν και κατευθύνονται από συγκεκριμένα πλαίσια γνώσεων μπορεί να συμβάλει με τη διάθεση των παραπάνω στην ανάπτυξη της εθελοντικής αιμοδοσίας.

Θα χρειαστεί να συζητηθούν αυτά εκτενέστερα και να παρουσιαστούν και άλλα γνωρίσματα της επιστήμης που μπορεί να είναι βοηθητικά, μαζί με την παρουσίαση πρακτικών εφαρμογών που έχει εκτιμηθεί και αξιολογηθεί η αποτελεσματικότητά τους.

Είναι πάντως γεγονός ότι η κοινωνική εργασία θα πρέπει να δώσει ουσιαστική και έντονη πορεία στο έργο της προσέλκυσης εθελοντών, αιμοδοτών, και να κάνει όλα όσα κατέχει προσιτά σε άλλους και αξιοποιήσιμα

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

1. Butryn T. Zofia (1988) "The nature of social work". Macmillon Education LTD - London σελ. 40-47.
2. Goldstein Howard (1973) "Social work Practice: A unitary approach - University of S. Carolina Press", σελ. 3-14.
3. Holmes Barbara & Bryant Richard (1977) "Fieldwork teaching in community work" στο Community work: learning and supervision - G. Allen Z. Unwin LTD - London, σελ. 152-155.
4. Μπιτσαράκης Παντελής (1987): "Εθελοντισμός: πλαίσιο υποστήριξης για την ισότιμη ένταξη των ανθρώπων με ειδικές ανάγκες"; Περιοδικό - επειδή η ΔΙΑΦΟΡΑ είναι δικαίωμα, τευχ. Ιουλ. Οκτω. σελ. 65-70.
5. Πιπαδάκη Τζέννη (1989) "Παιδί και Αιμοδοσία - Μια ψυχολογική και εκπαιδευτική προσέγγιση". Περ. ΕΚΛΟΓΗ τευχ. 80 σελ. 7-14.
6. UNESCO - Ιστορία της ανθρωπότητας: "Εθελοντικές οργανώσεις". Τομ. 11, σελ. 5183-5196.